

it, a Salgglas Salgótarjáni Síküveggyár Rt. alap-szabályát és tevékenységi körét, a gyár 1920–1993. közötti vezetésének jellemzőit, a gyártörténet meghatározó személyiségeinek életrajzát, a gyár munkatársainak állami és ágazati kítüntetéseit és elismeréseit, valamint a Glasunion Üvegipari Rt. munkatársainak névsorát tartalmazzák.

Az egyes részeket jegyzet és magyarázat, irodalomjegyzék, valamint 41 ábra és 131 fénykép egészíti ki; mely utóbbiakat még az 1991. évi síküveggyártás kéttucatnyi fotódokumentuma is gazdagítja.

A kiadvány szerzője *Gajzágó Aladár*. Az általa évtizedek alatt összegyűjtött és feldolgozott dokumentum multimédia-megformálását az Alma Grafikai Stúdió és Kiadó végezte, a puritánul tetszetős, ugyanakkor felhasználóbarát programnyelv *Both Csaba* munkáját dicséri. A Macintosh és Windows 95/98 rendszerigényű CD-ROM-ot a VTCD sokszorosította, a kiadvány 3000 Ft-ért a kiadótól (Salgglas Üvegipari Rt., 3104 Salgótarján, Budapesti út 29.) vásárolható meg.

Árkos Iván
(BME OMIKK)

A kéziratok jóváhagyási folyamata a szakfolyóiratoknál: elfogadás, visszaadás módosításra vagy elutasítás

A *Library Quarterly (LQ)* című nemzetközi folyóirat szerkesztőjét *Ann C. Weller* új könyve (Editorial peer review: its strength and weaknesses. ASIST Monograph Series. Medford, N. J.: Information Today Inc., 2001. A kéziratok elbírálási folyamata a szerkesztőségekben – erős és gyenge pontok) készítette arra, hogy az LQ szerkesztése során szerzett tapasztalatait kifejtse.

Az LQ alapításától (1931) fogva eredeti tudományos közlemények közreadására törekszik, vagyis „új, igaz és jól megírt” könyvtartudományi írásokat közöl. A kéziratokat beérkezésük után a főszerkesztő veszi nyilvántartásba, asszisztense pedig nyugtázza. Ezután kerül sor a bírálók (lektorok) kiválasztására. A szerkesztő – bár megtehetné – egyedül nem dönt egy-egy cikk sorsáról, a kéziratokat többen (legfeljebb öten) jóváhagyják, lehetőség szerint az illető cikkekben is idézett közismert szakemberek és az LQ szerkesztőbizottságának a tagjai. Az eljárás során sem a bírálók nem tudják a szerzők nevét, sem fordítva. A bírálóknak kilenc értékelési szempont szerint kell véleményt alkotniuk és lektori jelentést írniuk a cikk elolvasása után egy űrlap kitöltésével, amelynek kérdései a következők:

1. Fontos kérdésről, problémáról szól a cikk?
2. Eredeti-e a tárgyalás módja?
3. Bemutatja-e a szerző, hogy a vonatkozó szakirodalmat jól ismeri?
4. A problémának megfelelő kutatási módszereket alkalmaztak?
5. Történtek-e tévedések a módszerek kiválasztása, az érvelés vagy az adatok elemzése során?

6. Megerősítik, bővítik, módosítják vagy kétségesse teszik-e az eredmények az eddigi szakmai ismereteket, illetve közvélekedést?
7. Igazolják-e a következtetéseket az elemzések eredményei?
8. Jól van-e a cikk strukturálva, és világos-e a stílusa?
9. Kellően érdekesítő-e a cikk?

A bírálóknak általánosságban véve határozottan nyilatkozniuk kell, hogy a) elfogadják, b) kis változtatással elfogadják, c) nagyobb változtatásokkal elfogadják, d) átdolgozásra visszaadják, vagy e) nem fogadják el, illetve f) nem kívánják véleményezni a kéziratot. A szerkesztőnek nagy segítséget jelent a bírálók véleménye, de a végső döntés az ő felelőssége!

A véleményeket ezt követően a szerkesztőség egy kísérőlevéllel megküldi a szerzőknek, és javaslatokat tesz a további teendőkre. A cikk szerzője bevallja, hogy szerinte a bírálati folyamat (peer review) voltaképpen a tartalmi és a stilisztikai hibák kiszűrésére való; és felhívja a figyelmet arra, hogy a szerkesztők sem tévedhetetlenek: esetenként előfordul, hogy rosszul döntenek, legyen szó akár elutasításról, akár elfogadásról.

Weller említett könyve nyomán a szerző számszerűsítette az LQ lektorálási és publikálási adatait az 1996–2000-es időszakban, hogy kiderüljön, mennyi időt vesz igénybe ez a munkafolyamat, és hol lehet még javítani rajta, ha szükséges. Az egyszerűség kedvéért három kategóriát vizsgált, és a következőket állapította meg:

- Az elfogadott kéziratok mennyisége átlagosan 26%-ot tesz ki (a kisebb-nagyobb módosításokat igényelt cikkeket is beleértve), átfutási idejük a publikálási döntésig megközelíti a három hónapot.
- Az átdolgozásra és újbóli benyújtásra visszadott kéziratok száma a legnagyobb (48%), jóváhagyásukig közel négy hónap telik el; több időbe telik ugyanis a lektorálás és konzultáció a szerzőkkel.
- A kéziratoknak nagyjából a negyedét utasítják el (ez a döntés születik meg a leggyorsabban: két hónap alatt; a kéziratokat azonnal visszaküldik, és a szerzők egy részének más folyóiratot vagy folyóiratokat javasolnak).

Némelyik kézirat nem is kerül a lektorok kezébe, mivel túl rövid, nem szerepelnek benne hivatkozások, vagy nem felel meg az LQ formai és stílári követelményeinek.

A szerkesztő, asszisztense és a bírálók számára egyaránt többletmunkát jelent, ha a szerző ha-

nyag, vagy nem tartja be az etikai követelményeket. Ez utóbbi jelentkezhethet plágiumként (amikor a szerző elmulasztja a korrekt idézést és hivatkozást – ha ezt valaki elköveti, a kéziratot azonnal kivonják a kiadás folyamatából, és az illető szerző a nyilvántartásban „feketelistára” kerül), vagy amikor a szerző – tájékoztatlanságból vagy rosszhiszeműen – egyszerre több folyóirathoz is benyújtja ugyanazt a cikket. (Az LQ ezért egy ideje minden szerzőtől kizárólagossági nyilatkozatot kér.)

Összegzésében a cikk szerzője elődjét idézi: „Számítok azokra az olvasókra, akik szívesen bekapcsolódnának a cikkek lektorálásába, és ezt meg is írják nekem, hiszen ha jók a kéziratok, nagy szükség van jó bírálókra is.”

/RICHARDSON, John V.: The peer review process: acceptances, revisions, and outright rejections. = *Library Quarterly*, 72. köt. 1. sz. 2002. p. V–XI./

(Hegyközi Ilona)

Csak elektronikusan kiadott folyóiratok alkalmazása a tudományos kutatásban

Az alábbiakban a kizárólag elektronikusan kiadott, nyomtatott formában nem megjelenő folyóiratokat (*saját terminológiával*) **e-folyóiratoknak** fogjuk nevezni. Ezzel szemben **elektronikus folyóiratoknak** nevezzük önkényesen a mind nyomtatásban, mind elektronikusan elérhető folyóiratokat.

Az ismertett cikk egy széles körű felmérést mutat be. Ezenkívül áttekintést nyújt a téma szakirodalmáról, ezért az érdeklődőknek ajánlható az URL útján hozzáférhető teljes szöveg tanulmányozása és az irodalomjegyzék.

Az e-folyóiratok bevezetése egy sajátos innovációt jelent abban a kommunikációban, ahogyan a tudományos információ eljut a kutató közösségekhez. Bizonyos időt vett igénybe, amíg az e-folyóiratok integrálódtak a tudományos információs rendszerekbe, a nagy szolgáltatók elkezdtek indexelni őket, megjelentek a könyvtári katalógusokban, és a kutatók idézték mint forrásokat.

Az elektronikus folyóiratokat néhány éve javasolták, mint a kutatási eredményeket publikáló forrásokat forradalmasító új médiumot. Terjesztésük

gazdaságosabb a nyomtatott folyóiratokénál, mert a szöveg elkészítésének, az ellenőrzési folyamatnak és az egyéb folyamatoknak a költségei kisebbek, mint a nyomtatás és a nyomtatott példányok terjesztésének költségei. Ezért jogos volt a várt, hogy az elektronikus környezetben kiadott folyóiratok lassíthatják vagy megfordíthatják a tudományos folyóiratok költségeinek növekedését. Az elektronikus folyóiratokon belül az e-folyóiratok (tehát amelyeknek nincs nyomtatott megfelelőjük) területén a következő kérdésekre kerestünk választ:

1. Mennyi az e-folyóiratok száma?
2. Az e-folyóiratokat mely szolgáltatók indexelik?
3. A könyvtárak katalogizálják-e az e-folyóiratokat?
4. A szerzők forrásként hivatkoznak-e e-folyóiratokra?
5. Léteznek-e, s ha igen, melyek a fenti változók közötti összefüggések?

Melyek az e-folyóiratok?

Először definiálnunk kell az e-folyóiratok fogalmát, és meg kell állapítanunk a jelenleg elérhető e-fo-